

DAN ...

22 | NEDELJA, 27. APRILA 2014

Sestra vrojstov, boleznai in smrti

Ali naj ženski, ki tako skrbi za svojo nepokretno sestro, rečem, da ji nenapovedan obisk ne pripada

NEDELJA, 27. APRILA 2014 | 23

... s patronažno sestro: Andreja Krajnc

Glorija Lorenci

"... in potem k ljudem, potrebni so obiski po hišah, sestra mora biti vsestranska, razumeti mora eno in drugo stran - razumeti mora prostotko, bolne, tudi duševno bolne ... Vedeti brez besed, kako je v duši nekaterih. Sestra mora iti tudi po beznicah, da spozna življenje."

Tako je pred desetletji v intervjuju govorila Angela Boškin iz Goriških brd, prva slovenska in jugoslovanska diplomirana otroška negovalka, zaščitna sestra, "pramati" današnjih medicinskih sester v patronažni službi. V zasavskem rudarskem središču se je v tridesetih letih prejšnjega stoletja spoprijemala z revščino, zapuščenimi otroki, celo z mladoletno prostitucijo. Tudi tod je hodila: po Slovenskih goricah, kjer je predavala o protituberkulozni zaščiti in pasteh alkoholizma.

"Gospa, zdaj bova s ta mlado sami"

Ne, ni mogoče potegniti preproste enačaja med tedanjim in današnjim časom. A tisto "brez besed vedeti, kako je v duši nekaterih" je preživelo stoletje in se ni postaralo. "Edine od zdravstvenega osebja vstopamo v družinsko okolje," pravi Andreja Krajnc, diplomirana medicinska sestra, s katero si za en dan delimo slovenskogoriške hribe in poti okoli Sladkega Vrha.

"Patronažne sestre smo pomemben vir informacij med bolniki in njihovimi zdravniki, kajti v domačem okolju ljudje ne morejo niti se ne trudijo skriti, kako živijo, kakšne so njihove najgloblje skrbi in tegobe. Patronažni medicinski sestri skoraj praviloma zaupajo in od nje pričakujejo pomoč 24 ur na dan in 365 dni v letu. Tukaj, sami vidite, so kraj, iz katerih je že slabo pokretnemu človeku težko priti do zdravnika, če nima prevoza, kaj šele bolniku, ki je obležal. Zdravnik največkrat ne more zapustiti ambulante in oditi na teren, če ne gre za nujni primer. Tudi ni zmeraj

dosegljiv. A smo razvili dobro sodelovanje, včasih poslikam rano ali stanje bolnika, fotografijo pokažem zdravniku, zdravnici, da lažje presodi, kaj in kako."

Je čas, ki daje, in čas, ki ne prizanaša. "Stopiš iz hiše, v kateri nekdo umira, prizadene te, ne more biti drugače. Greš dalje, vstopiš skozi vrata, vzameš v roke novorojenčka in vidiš, svet gre dalje, vedno pa ob strokovnem delu ponudiš, kar lahko daš - čas, poslušanje, skrb. Zaznaš depresije, ki se nakazujejo, dobro zaznam medsebojne odnose, še posebno tam, kjer živita skupaj dve generaciji, se jasno izrisujejo. Včasih pridem k mladi mamiči, pa me njena tašča pričaka že na dvorišču, računajoč, kako se bomo v troje pogovarjali. Potem rečem: 'Gospa, zdaj bova s ta mlado sami, če vas bova potrebovali, vas pokličeva.'"

Kaj pravi o svojem poklicu, o sebi? Koncesionarka, za seboj ima dvajset let dela na terenu. Od Trnovske vasi, kjer stanuje, do Sladkega Vrha, kjer imata s kolegico Patricijo Lupša svojo "pisarno", je 30 kilometrov. Na terenu jih pogosto opravi dodatnih sto. Nikoli, pravi, se ne da potegniti ločnice med človekom,

zaradi katerega je prišla v hišo, in drugimi družinskimi člani. Ker mora biti patronažna sestra "njihov človek". Skrbi za terensko območje s približno 2300 prebivalci, s kolegico imata dogovorjeno

"Ko delaš na terenu, dihaš s temi ljudmi, si del družin, veš, kaj se jim dogaja. Še njihove pse poznam po imenu"

nadomeščanje. V tistem delu, kjer je patronažna sestra odvisna od zdravnikovega naročila, si delovnega programa ne more prilagajati in seveda ne načrtovati; ne moreš načrtovati, koliko ljudi bo potre-

bovalo pomoč. Kot koncesionarka dobi od ZZS plačanih 100 odstotkov dogovorjenega delovnega programa, ko ga preseže, dela za "boglonaž". Enako se godi patronažnim sestram v javnih zavodih. Sistem financiranja že 30 let ostaja isti, patronažno delo pa se je v tem času pošteno spremenilo.

"Novorojenčki. Včasih so prihajali pet, šest dni stari iz porodnišnice, zdaj jih po dveh dneh pošljejo domov. Paliativne oskrbe, torej oskrbe umirajočih na domu, pred dvajsetimi leti skorajda nismo poznali, zdaj je medicina tako napredovala, da so lahko ljudje doma priključeni na najrazličnejše naprave, ki jih zdravijo ali jim lajšajo trpljenje, in treba jih je spremljati. Vedno več je ljudi z rakom, tudi mlajših, 'privezanih' na posteljo. Moraš slediti napredku v medicini, da si lahko kos današnji situaciji. Delež starostnikov se je zelo povečal, socialna slika se je zaradi naraščajoče brezposelnosti poslabšala. Na tem področju je Paloma pred leti zaposlovala okoli 2000 ljudi, danes samo še kakšnih 600. Demografska slika se je popolnoma spremenila, mi pa moramo delati po obrazcih iz preteklosti, ki s

80 odstotkov patronažnega dela je kurativa, za preventivo ni več časa ne denarja

24 | NEDELJA, 27. APRILA 2014

Igor Napast

sedanjostjo ni več primerljiva. Pred dvajsetimi leti je preventiva predstavljala 50 odstotkov mojega dela, toliko kot kurativa. Danes kurativa vzame 80 odstotkov patronažnega dela, pa vsi vemo, kako pomembna je preventiva v lokalni skupnosti. Zdaj greva k mladi bolnici, ki zara-

di napredovane bolezni uporablja elastomersko črpalko. S črpalko je lažanje bolečin in drugih simptomov bolezni pri napredovanem stadiju bolezni izvedljivo tudi doma. Že tri leta zanjo skrbi njena sestra in vsak dan je treba preveriti, ali je vse v redu. Igla se lahko zama-

ši, nemirna bolnica si jo včasih poneseči izpuli. Ko me kličejo - ali naj rečem, da sem za tisti dan zaključila delo? Naj po tretji uri izključim mobilnik? Nimam srca, da bi to storila, ker vem, da bi jo neznošno bolelo. Ali naj ženski, ki tako potrpežljivo skrbi za svojo nepokretno

sestro, rečem, da slednji nenapovedan obisk ne pripada, ker mi ga zdravstvena zavarovalnica ne bo plačala? Ko delaš na terenu, dihaš s temi ljudmi, si del družin, veš, kaj se jim dogaja. Še njihove pse poznam po imenu, kako bi potem lahko izključila telefon in se delala,

da jih do naslednjega delovnega dne zame ni?" Kar malo žalostna je včasih, pravi, ko se v medijih sliši o pomanjkanju zdravnikov v primarnem varstvu, o njihovi preobremenjenosti, patronažnih sester pa nihče niti ne omeni.

"Kaj hočemo ..."

Prva postaja. Bolnica zaradi bolezni in zdravlila tava med sanjarjimi in resničnostjo. Pozdrav se takoj razveže v pogovor. "Včeraj in danes je zelo slaba," pravi njena sestra. "Nič ne boli," iz postelje dviga roko bolnica. Težko bo najti mesto za nov vboj, izmučeno roko pregleduje patronažna. Mimogrede sestri: Kako vnuk? Kako hči? Dobro sta, kima gospa in ozmerja mlado nemško ovčarko, ki teka od bolniške postelje do kuhinje. "Kuro mi je včeraj ubila." In nato kar malo privoščljivo: "Možu pa danes goloba." Zdaj se ve, kdo jo je pripeljal kljub njenemu upiranju. "zo evrov je dal zanjo. Si predstavljate?" Andreja Krajnc si predstavlja predvsem čas, ko bo pasji mladič odrasel. "Psov se neznansko bojim."

Pa spet vijugava gor in dol po valujočih klancih, ljudje, ki jih srečujeva, brez izjeme dvigujejo roke v pozdrav, in sva naenkrat na Zgornji Velki. 402 metra nadmorske višine, najvišji vrh Slovenskih goric. "Ko je Maribor zelen, je tukaj sneg. Doma zjutraj pogledam skozi okno in zunaj je sneg, jaz pa že stokam. Kaj

WWW.NASDOM.NET KULTURA BIVANJA Z-4/NL/NA/2014 (LINA 25914/40 (020 533 326)) Cena 3,80 EUR 97705174303340

NAS DOM

TRIKONI V DOBI PLASTIKE
POMIVALNA KORITA
INTERAKTIVNE TAPETE

OBELJANO
STIKALA NOVE GENERACIJE
LES NAJ OSTANE LEP
POMLADANSKO PREUREJANJE

RAZVABANO
ČAROBNI KUHINSKI TEKSTIL
KOPALNICA OB SPALNICI
UŽITKI V KOPALNEM PLAŠČU

POLEPŠAJTE SVOJ DOM

- Ste vedeli, da **novodobne tapete** omogočajo kreativnost in igro?
- Kako narediti in obdržati **red v domu**?
- Kaj ponujajo najnovejše generacije **stikal in vtičnic**?
- Kako **na vrtu** narediti piko na iz lesenimi izdelki?
- Ne bi namesto plastike raje izbrali **bioplastiko**?

Vse to in še veliko več boste izvedeli na **100 straneh** revije **Nas dom, najbolj branega slovenskega dvomesečnika** in vodilne revije na področju kulture bivanja.

Poiščite revijo pri svojem prodajalcu časopisov ali jo naročite po telefonu **02/23 53 326, 02/23 53 413** ali e-pošti **revije@vecer.com**. Naročniki revije imajo 15% popust (letna naročnina 19,38 EUR).

www.nasdom.net

100 kilometrov dnevno prevozi po slovenskogoriških klancih

NEDELJA, 27. APRILA 2014 | 25

zganjaš paniko, reče mož, zaradi dveh centimetrov snega. Jaz pa vem, da jih je na Velki že gotovo petnajst in da bom pešačila v strme klance, ker ne bo spluženo."

Druga postaja. Andrej stoji pred hišo, ki je nekoč davno videla boljše čase. Zdaj se seseda kakor hišica iz kart, edina vredna posest tukaj je življenje. Sin živi z mamo, ki se kar ne more odločiti za amputacijo noge. "Ko bi vsaj še malo lahko stopila nanjo," reče bolnica, ko se dvigne iz postelje v kotu in gleda v patronažno. Kako govoriti o nečem, česar v življenju ne bo? "Kaj hočemo ..." se oglasi sin in isti vzdih v naslednje pol ure nekajkrat ponovi. "Ne morejo mi je na silo vzeti," si bolnica ogleduje vijoličasto, nabreklo in gnojno nogo. "Nihče vas ne bo silil," jo miri Andreja Krajnc, "sami se boste odločili."

"Mučenje je tak' al' tak'," pokima. Pohvali sina. Včasih je lahko še skuhala za oba, zdaj je za vse sam. In tako tudi za kakšno občasno delo vse težje prime. "Priden je. Pa k žegnju je tudi nesel." Od štedilnika na drva buhti vročina, zunaj globoko vdihnemo. "Ne bo se odločila za amputacijo, se mi zdi ... Pa bi bilo bolje. S protezo bi lahko spet stopila na noge," reče patronažna. Moški skomigne z rameni. "Saj vidite, kako je. Kaj hočemo ..."

Vmes klic: Pridite, pridite hitro. "Ne vem, kaj bi lahko bilo tako nujnega, gospod je sicer že dolgo v postelji, ampak lepo oskrbovan,

Igor Napast

gospo smo naučili, kako naj mu zamenjuje stomo ..." razmišlja patronažna. Ob bolniku žena, hči, sin. Odgrnejo odejo, pokažejo veliko črno liso na bolnikovi nogi. "Kaj je to? Mu kost trohni?" Ženi se zatresejo ustnice. "Ponoči sem ga v postelji lepo obrnila k sebi ... Do treh sva spala ... Zdaj pa to ... Sem jaz kriva?" Ne, nikakor, miri patronažna. To je tipičen dekubitus,

preležanina, ki lahko nastane pri vsakem bolniku. Svetuje, načrtuje, predpisuje ...

"Je pa veliko slabši, kajne?" "Je," pokima patronažna sestra Andreja Krajnc. "Vi pa tudi malo pazite nase. Čisto ste že shujšani," doda. Sprostijo se zapornice za jok in ustvarja se prostor za neznano prihodnost: "Kako bom brez njega! Saj niti za kurjavo ne bom imela

... Tudi on se ponoči joče, ker ga je strah, kaj bo z mano."

"Ne se zdaj s tem obremenjevati ... Bodo pa otroci pomagali."

"Kako naj pomagajo, če pa nobeden nima službe ..."

Dobrodošli v človeški izkušnji. Zadnji obisk natrese veliko smeha, čeprav bolnica trdo stiska zobe, ko ji patronažna čisti grd kronični ulkus na nogi. Dobrovoljna gospa,

zaprisežena bralka Večera, svojo patronažno vedno seznanji z vsem, kar se dogaja v naši politiki. "Jankovič ima 2500 evrov plače, pa ne ve, kako bo preživel, berem. Pošljite ga k meni, da mu povem, kako se preživi s 400 evri," je nabrita. "Uhuuu!" zavpije, ko se jod razlije čez odprto rano. "Zaradi vas je zdaj tako fina," se smeji Andreja. "Po navadi slišim druge besede ..."

V novi številki Science Illustrated:

LJUBEZEN POVZROČA STRES

Ko nas preplavljajo čustva, je v našem telesu popolna zmešnjava. Možganski centri, ki so zadolženi za izbiranje in namenjanje pozornosti drugim, v možganskih skenerjih kar sijajo, po telesu se pretakajo povečane količine hormonov ... Vse skupaj je na las podobno stanju velikega stresa.

POSEBNA ČUTILA NOČNIH ŽIVALI

Ko pade noč, se zbudi drugačen svet. Svet, v katerem živijo nočna bitja, ki ne potrebujejo svetlobe, da si poiščejo hrano, se izognejo sovražnikom ali najdejo partnerja. Razvile so vrsto prilagoditev, od posebnih čutil do ustvarjanja lastne svetlobe.

PRESKAKOVANJE OVIR NA MARSU

Visoke gore in globoke doline Marsa za današnja raziskovalna vozila pomenijo nepremostljive ovire. Ne pa tudi za sondo Mars Hopper – neke vrste orjaško umetno bolho, ki lahko z 900 metri dolgimi skoki premaga peščine, kraterje in skale, gorivo pa pridobi kar iz ozračja.

FEHMARN BELT. 6.000.000 ton betona med Dansko in Nemčijo

SCIENCE ILLUSTRATED

51.14
MAY 2014
4,50 EUR

CENTER ZA ODLOČITVE je nenehno v dvomih

STRESNI HORMONI preplavijo vse telo

CENTER ZA NAGRAJEVANJE dela nadure

ZALJUBLJENOST povzročja stres

BOJ PROTI KEMIČNEMU OROZJU

900 METROV

Preskakanje ovir na Marsu

9 771855 770886

Naročila: www.sil.si • 02 23 53 326 • 02 23 53 413

SCIENCE ILLUSTRATED

